लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव
ग्वालिचौर गा.वि.स., बागलुङ

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता
गीता आचार्य
स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्ष
क्याम्पस रोल नं. १०२५
परीक्षा रोल नं. : २८१९१९/२०७०
त्रि.वि. दर्ता नं. ९-२-५९९-४-२००७
भर्ना वर्ष : २०६९

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग
अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०७२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षा शास्त्र संकाय
शिक्षा शास्त्र केन्द्रीय विभाग
TRIBHUVAN UNIVERSITY
FACULTY OF EDUCATION
CENTRAL DEPT. OF EDUCATION

विश्वविद्यालय क्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाडौं, नेपाल

UNIVERSITY CAMPUS
Kirtipur, Kathmandu, Nepal

पत्र संख्याः–
Ref.

मितिः.............................
Date:

सिफारिस पत्र (RECOMMENDATION LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता पूर्तिको लागि **"लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव, ग्वालिचौर गा.वि.स., बागलुङ"** शीर्षकमा तयार पारिएको शोधपत्र गीता आचार्यले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । उहाँले तयार गर्नु भएको यो शोधप्रति म पूर्ण सन्तुष्टि छु । उहाँको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दै आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि प्रस्तुत शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति :

....

उप.प्रा. मीनराज पौडेल
(शोध निर्देशक)
शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग
अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षा शास्त्र संकाय
शिक्षा शास्त्र केन्द्रीय विभाग
TRIBHUVAN UNIVERSITY
FACULTY OF EDUCATION
CENTRAL DEPT. OF EDUCATION

विश्वविद्यालय क्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाडौं, नेपाल

UNIVERSITY CAMPUS
Kirtipur, Kathmandu, Nepal

पत्र संख्याः-
Ref.

मितिः.................................
Date:

स्वीकृति पत्र (APPROVAL LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आंशिक आवश्यकता पूर्तिको लागि गीता आचार्यद्वारा प्रस्तुत **"लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव, ग्वालिचौर गा.वि.स., बागलुङ"** शीर्षकको शोध पत्र अर्थशास्त्र स्नातकोत्तर उपाधिको लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१. विभागीय प्रमुख ....
उप.प्रा. मीनराज पौडेल

२. बाह्य सुपरिवेक्षक ....
प्रा.डा. महेशराज दाहाल

३. आन्तरिक सुपरिवेक्षक ....
उप.प्रा. मीनराज पौडेल

मिति :

कृतज्ञताज्ञापन (ACKNOWLEDGEMETNS)

प्रस्तुत अध्ययन लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव ग्वालिचौर गा.वि.स., बागलुङ शीर्षकको शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत अर्थशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार पारेको छु ।

आफ्नो व्यस्त समयको बाबजुद पनि सहजढङ्गले अमूल्य समय दिई निरन्तर सुझाव, सल्लाह, प्रेरणा र उत्साह दिई शोधपत्र लेखनमा सद्भावपूर्ण सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरु तथा शोध निर्देशक विभागीय प्रमुख श्री मीनराज पौडेलप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै शोधपत्र लेखनको क्रममा आवश्यक सल्लाह, सुझाव, प्रदान गर्नुहुने अर्थशास्त्र विभागका आदरणीय गुरुहरु प्रा.डा. महेशराज दाहाल, प्रा.डा. ध्रुवराज सिवाकोटी, श्रीमती पद्मा कोइराला (काफ्ले), जगदीश मूर्ति कोइरालाप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोधपत्र लेखन कार्यका साथै उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि सदैव सजग र सचेत गराउँदै यस तहसम्म पुऱ्याउनको लागि जीवनका हरेक पक्षमा प्रेरणा, सहयोग गर्दै आउनु भएका मेरो आदरणीय बुबा गौरीस्वर आचार्य, आमा मनकला आचार्य, दाजुहरु रामचन्द्र आचार्य, लक्ष्मण आचार्य, भाउजुहरु गोमा आचार्य, लक्ष्मी आचार्य, कमला आचार्य, दिदी सीता अर्याल, भिनाजु सुनिल अर्याल साथै हरकदम साथ दिनुहुने मेरा पुजनीय श्रीमान युवराज भण्डारी प्रति सदा ऋणि छु । शोधकार्यलाई पूर्णता प्रदान गर्न आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध गराइदिनु हुने लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाका मेनेजर देवीराम खरेल, परियोजना प्रमुख हरिलाल खरेल, परियोजना पूर्व सचिव नेत्रप्रसाद गौतम, परियोजनामा कार्यरत कर्मचारी मित्रबहादुर थापा, झविन्द्र बलामी, हेमलाल खरेल, रुद्रलाल खरेललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा यो शोधपत्र सफलतापूर्वक छिटो छरितोसँग कम्प्युटर टाइप र प्रिन्ट गर्न सहयोग गर्नुहुने जेकी महर्जन प्रति विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

....

गीता आचार्य

शोध कर्ता

शोधसार (ABSTRACT)

यस अध्ययनको साधारण उद्देश्य लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको आर्थिक (कृषि तथा गैरकृषि) र शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभावको अध्ययन गर्नु हो । यस अध्ययनको विशिष्ट उद्देश्यहरुमा लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रमा पारेको प्रभावको विश्लषण गर्नु, लघु जलविद्युत परियोजनामा कार्यरत श्रमिकको पारिवारिक आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण गर्नु, लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभावको विश्लेषण गर्नु हो ।

यस अध्ययनका उद्देश्य पूरा गर्न गुणात्मक, सङ्ख्यात्मक तथा साधनहरुको माध्यमद्वारा वर्णनात्मक तथा विश्लेषणात्मक तरिकाले तथ्याङ्कहरुको विश्लेषण गरिएको छ । यसका लागि पहिलो खण्डको लब्धीखोला लघु जलविद्युतबाट प्रभावित ग्वालिचौर गा.वि.स. का वडा १, २, ३ र ७ मा रहेका ५८२ घरधुरी मध्ये कृषि पेशामा संलग्न ३८८ किसानहरुबाट नमुनाको रुपमा १५० घरधुरी किसान, व्यापार व्यवसायमा संलग्न १९४ घरधुरी व्यापारी तथा उद्यमीबाट नमुनाको रुपमा ६३ घरधुरी व्यापारीलाई समानुपातिक नमुना छनोट विधि अन्तर्गत चिट्ठा विधिको सहयोगबाट २१३ घरधुरी र परियोजनामा कार्यरत ५ श्रमिक, १ परियोजना सञ्चालकलाई संगणना विधिको माध्यमबाट सतप्रतिशत छनोट गरी २१९ छनोट गरिएको छ । प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलनका रुपमा नमुना छनोटमा परेका किसान, व्यापारी, परियोजना सञ्चालक, परियोजनामा कार्यरत श्रमिकहरु रहेका छन् भने द्वितीय तथ्याङ्क सङ्कलनका रुपमा परियोजनाको वार्षिक अभिलेख, प्रकाशित तथा अप्रकाशित पुस्तक, पत्रपत्रिका, गा.वि.स. र जिल्ला विकास समिति, राष्ट्रिय योजना आयोग, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट आवश्यक सूचनाहरु संकलन गरिएको छ ।

यस अनुसन्धानका सङ्कलित तथ्याङ्कहरुको विश्लेषणमा लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजना निर्माण गर्दा ग्रामीण विद्युतीकरण विकास परियोजनाले ३९,२०,००० अनुदान, जि.वि.स. बाट ५०,००० अनुदान, गा.वि.स. बाट ७,००,००० अनुदान, कृषि विकास बैंकबाट ४,२०,००० ऋण गरी समग्रमा ५०,९०,००० लगानी गरिएको थियो । परियोजनाको निर्माण कार्य २०५६ सालदेखि सुरु भई २०६० सालदेखि विद्युत वितरण गरिएको थियो । २०६० साल देखि २०७१ साल सम्म वार्षिक आम्दानी ८२,९२,००० वार्षिक

औषत आम्दानी ६,९१,००० वार्षिक खर्च ७७,१३,०००, वार्षिक औषत खर्च ६,४२,७५० वार्षिक नाफा ५,७८,००० औषत वार्षिक नाफा ४८,१६७ रहेको छ । परियोजनाले निर्माण हुनुभन्दा पहलिा (२०६० भन्दा अघि) गैरकृषि क्षेत्रका उद्योग व्यवसायहरु ७४ थिए भने परियोजनाको निर्माण पश्चात् २०७२ साल सम्म व्यापार व्यवसाय १९४ रहेका छन् ।

परियोजनाबाट प्रभावित नमुना छनोटमा परेका १५० घरधुरीका किसानले कृषि, जागिर र वैदेशिक रोजगारबाट वार्षिक आम्दानी ३,४४,७६,०००, औषत वार्षिक आम्दानी २,२९,८४० प्राप्त गरेका थिए भने उपभोग, शिक्षा, स्वास्थ्य, चाडपर्व र अन्यमा वार्षिक खर्च २,९१,००,०००, औषत वार्षिक खर्च १,९४,००० थियो भने वार्षिक बचत ५३,७६,०००, औषत वार्षिक वचत ३५,८४० थियो । त्यस्तै गरी नमुना छनोटमा परेका ६३ घरधुरीका व्यापारीहरुले कृषि, व्यापार व्यवसाय, जागिर र वैदेशिक रोजगारबाट वार्षिक आम्दानी २,५०,९२,०००, औषत वार्षिक आम्दानी ३,९८,२८५.७१ प्राप्त गरेका थिए भने उपभोग शिक्षा, स्वास्थ्य, चाडपर्व र अन्यमा वार्षिक खर्च १,७७,००,०००, औषत वार्षिक खर्च २,८०,९५२.३८ भएको थियो भने वार्षिक बचत ७३,९२,०००, औषत वार्षिक बचत १,१७,३३३ भएको थियो र परियोजनामा कार्यरत ५ जना श्रमिकका परिवारले, कृषि, जागिर र व्यापारबाट वार्षिक आम्दानी ११,७०,००० प्राप्त गरेका थिए भने उपभोग, शिक्षा, स्वास्थ्य, चाडपर्व र अन्यमा, वार्षिक खर्च ८,३०,००० र वार्षिक बचत ३,४०,००० औषत वार्षिक बचत ६८,००० भएको थियो ।

लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाबाट प्रभावित नमुना छनोटमा परेका कृषि पेशामा संलग्न १५० घरधुरी कृषक, ६३ घरधुरी उद्यमी तथा व्यापारी र परियोजना कार्यरत ५ जना श्रमिकको आर्थिक प्रभाव कस्तो रहेको छ भनी सोधिएको प्रश्नमा कृषकका ३० घरधुरी अर्थात् २० प्रतिशतले न्यून, ५९ घरधुरी अर्थात् ३९.३३ प्रतिशतले मध्यम र ६१ घरधुरी अर्थात् ४०.६७ प्रतिशतले परियोजनाले उच्च प्रभाव पार्‍यो भन्ने प्रतिक्रिया दिएका छन् । त्यस्तै गरी व्यापारी तथा उद्यमीका ३ घरधुरी अर्थात् ४.७८ प्रतिशतले न्यून, ५ घरधुरी अर्थात् ७.९३ प्रतिशतले मध्यम र ५५ घरधुरी अर्थात् ८७.३० प्रतिशतले परियोजनाले आर्थिक क्षेत्रमा उच्च प्रभाव पार्‍यो भन्ने प्रतिक्रिया दिएका छन् । भने परियोजनामा कार्यरत ५ जना श्रमिकहरु मध्ये १ घरधुरी अर्थात् २० प्रतिशतले न्यून, २ घरधुरी अर्थात् ४० प्रतिशतले मध्यम र २ घरधुरी अर्थात् ४० प्रतिशतले परियोजनाले उच्च

प्रभाव पार्‍यो भन्ने प्रतिक्रिया दिएका छन् । १५० घरधुरी कृषकमध्ये ५३ घरधुरीका बालबालिकाहरुले निजी विद्यालयमा, ९७ घरधुरकि बालबालिकाहरुले सरकारी विद्यालयमा अध्ययन गर्दछन् । भने ६३ घरधुरीका उद्यमी तथा व्यापारी मध्ये ३४ घरधुरीका बालबालिकाहरुले निजी विद्यालयमा र २९ घरधुरीका बालबालिकाहरुले सरकारी विद्यालयमा अध्ययन गर्दछन् भने परियोजनामा कार्यरत ५ जना श्रमिकमध्ये २ श्रमिकका बालबालिकाहरुले सरकारी विद्यालय र ३ श्रमिकका बालबालिकाहरुले निजी विद्यालयमा अध्ययन गर्दछन् ।

परियोजनाको आगमनले सूचना तथा सञ्चारको क्षेत्रमा स्थानिय जनताहरुको पहुँच विस्तार गरेको छ । जसबाट विश्वमा घटेका ताजा घटना एवम् जानकारीहरु तत्काल प्राप्त गर्ने सहज वातावरण सिर्जना भएको छ । अध्ययन क्षेत्रको शैक्षिक विकासको लागि आधुनिक शैक्षिक सामग्री, कम्प्युटर, इमेल, इन्टरनेट आदि सुविधाहरुको प्रयोगमा पनि उल्लेख्य वृद्धि भएको छ । परियोजनाको निर्माण पछि स्थानीय स्तरको व्यापार व्यवसाय, उद्योग धन्दा र कृषि क्षेत्र आदिको विकासको साथै रोजगारीका अवसरहरुको सिर्जनाबाट स्थानीय जनताको आयआर्जनमा समेत वृद्धि भएको छ । अध्ययन क्षेत्रमा शतप्रतिशत घरधुरीले विद्युतको उपयोग गर्न पाएका छन् । यसप्रकार लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाले स्थानीय जनताको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रको विकासमा निकै राम्रो प्रभाव पारेको छ । साथै केन्द्रीय प्रसारण लाइन पुग्न नसकेर अध्यारोमा बस्न बाध्य भएका स्थानीय जनताहरुले लोसेडिङ्गमुक्त जीवन बिताउन पाउनुका साथै ग्वालिचौर गा.वि.स. ले आर्थिक, शैक्षिक लगायत समग्र पक्षको विसकामा ठुलो फड्को मारेको छ ।

विषयसूची (CONTENTS)

सिफारिस पत्र (RECOMMENDATION LETTER) i

स्वीकृति पत्र (APPROVAL LETTER) ii

कृतज्ञताज्ञापन (ACKNOWLEDGEMETNS) iii

शोधसार (ABSTRACT) iv

छोटो शब्दको अर्थ (LIST OF ABBREVIATION) vii

विषयसूची (CONTENTS) viii

तालिका सूची (LIST OF TABLES) xiii

चित्र सूची (LIST OF FIGURES) xv

अध्ययन : एक (CHAPTER–ONE) **१–११**

१. परिचय (Introduction) १

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि (Background of Study) १

१.२ समस्याको कथन (Statement of the Problem) ४

१.३ अध्ययनको उद्देश्यहरू (Objectives of the Study) ६

१.४ अनुसन्धान प्रश्नहरू (Research Questions) ६

१.५ अध्ययनको मह□व (Significance of the Study) ७

१.६ अध्ययनको सीमाहरू (Limitations of the Study) ९

१.७ मह□वपूर्ण शब्दावलीहरूको कार्यात्मक परिभाषा (Operational Definition of Keys Terms) १०

१.८ अध्ययनको संगठन (Organization of the Study) १०

अध्याय : दुई (CHAPTER–TWO) **१२–२३**

२. सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र अवधारणात्मक ढाँचा (Review of Related Literature and Conceptual Framework) १२

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन (Review of Theoretical Literature) १२

२.२ पूर्व साहित्यको अध्ययन (Review of Emperical Literature/Previous Study) १५

२.३ पुनरावलोकनको प्रस्तुत अध्ययनमा प्रभाव (Implication of the Review for the Study) १९
२.४ अनुसन्धान अन्तर (Research Gap) २१
२.५ अवधारणात्मक ढाँचा (Conceptual Framework) २२
२.६ कार्यात्मक ढाँचा (Functional Framework) २३

अध्यायः तीन (CHAPTER–THREE) २४–३०

३. अध्ययनको विधि र तौरतरिकाहरू (Methods and Procedures of the Study) २४
३.१ अध्ययनको ढाँचा र विधि (Design and Method of the Study) २४
३.२ तथ्याङ्कको स्रोतहरू (Sources of Data) २४
३.२.१ प्राथमिक तथ्याङ्कको स्रोतहरू (Sources of Primary Data) २४
३.२.२ द्वितिय तथ्याङ्कको स्रोतहरू (Sources of Secondary Data) २५
३.३ जनसङ्ख्या, नमुना आकार र नमुना छनोट रणनीति (Population, Sample Size and Sampling Strategy) २५
३.३.१ जनसङ्ख्या (Population) २५
३.३.२ नमुना आकार (Sample Size) २५
३.३.३ नमुना छनोट रणनीति (Sampling Strategy) २६
३.४ अध्ययनको क्षेत्र (Study Areas/Field) २७
३.५. तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरू (Tools of Data Collection) २८
३.५.१ प्रश्नावली (Questionnaire) २८
३.५.२ अवलोकन सूची (Observation List) २८
३.५.३ छलफल निर्देशिका (Discussion Guide) २९
३.६ तथ्याङ्क सङ्कलनका तरिकाहरू (Techniques of Data Collection) २९
३.६.१ अन्तर्वार्ता (Interview) २९
३.६.२ प्रत्यक्ष अवलोकन (Direct Observation) २९
३.६.३ लक्षित समूको छलफल (Focused Group Discussion) ३०
३.७ तथ्याङ्क सङ्कलनका तौरतरिकाहरू (Data Collection Procedures) ३०

३.८ तथ्याङ्क प्रस्तुतिकरण र विश्लेषणका तौरतरिकाहरू (Data Analysis and Interpretation Procedures) ३०

अध्याय : चार (CHAPTER–FOUR) ३१–७८

४. नतिजाको प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण (Interpretation and Analysis of Result) ३१

४.१ बागलुङ जिल्लाको परिचय (Introduction of Baglung District) ३१

४.१.१ भौगोलिक अवस्था (Geographical Status) ३२

४.१.२ जनसांख्यिकी अवस्था (Demographic Status) ३२

४.१.३ धर्म र संस्कृति (Religion and Culture) ३३

४.१.४ जातजाति (Ethnicity) ३३

४.१.५ आर्थिक अवस्था (Economics Status) ३३

४.२ ग्वालिचौर गा.वि.स. को परिचय (Introduction of Gwalichour VDC) ३३

४.२.१ भौगोलिक अवस्था (Geographical Status) ३४

४.२.२ जनसांख्यिकी अवस्था (Demographic Status) ३५

४.२.३ धर्म र संस्कृति (Relgion and Culture) ३६

४.२.४ जातजाति (Ethnicity) ३६

४.२.५ आर्थिक अवस्था (Economics Status) ३६

४.२.६ शैक्षिक अवस्था (Educational Status) ३७

४.३ लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाको वर्तमान अवस्था (Current Situation of Labdheekhola Micro Hydro Power Project) ३८

४.३.१ लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाको परिचय (Introduction of Labdheekhola Micro Hydropower Project) ३८

४.३.२ लब्धीखोला लघु जलविद्युतको लगानी (Investment of Labdheekhola Micro Hydropower) ३९

४.३.३ परियोजनाको क्षेत्रफल (Area of Project) ४०

४.३.४ विद्युत उत्पादन र वितरण (Production and Distribution of Electricity) ४१

४.३.५ लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाको विद्युत महशुल दर (Electricity Rate of Labdheekhola Micro Hydropower Project) ४१

४.३.६ परियोजनाको वार्षिक आम्दानी, खर्च र नाफा (Yearly Income, Expenditure and Profit of Project) ४२
४.३.७ ग्वालिचौर गा.वि.स. का व्यापार व्यवसाय (Trade Busienss in Gwalichaur VDC) ४३
४.३.८ नमुना छनोटमा परेका किसान र व्यापारीको उमेरगत विवरण (Agewise Distribution of Sampled Farmers and Businessman) ४५
४.३.९ परियोजनाका श्रमिकको उमेरगत विवरण (Agewise Distribution of Project Workers Labours) ४६
४.५ नमुना छनोटमा परेका स्थानीय किसानको आर्थिक अवस्था (Economic Conditions of Sampled Local Farmers) ४६
४.५.१ किसानको वार्षिक आम्दानी (Annual Income of the Farmers) ४६
४.५.२ किसानको वार्षिक खर्च (Annual Expenditure of the Farmers) ४८
४.५.३ किसानको वार्षिक बचत (Annual Saving of the Farmers) ५०
४.६ नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारीको आर्थिक अवस्था (Economic Conditions of Sampled Local Industrious/Businessman) ५२
४.६.१ उद्यमी/व्यापारीको वार्षिक आम्दानी (Annual Income of the Industrious/Businessman) ५२
४.६.२ उद्यमी/व्यापारीको वार्षिक खर्च (Annual Expenditure of the Industrious/Businessman) ५४
४.६.३ उद्यमी/व्यापारीको वार्षिक बचत (Annual Saving of the Industrious/Businessman) ५६
४.७ स्थानीय किसान र व्यापारीको आर्थिक अवस्थाको तुलना (Economical Comparision of Local Farmer and Businessman) ५७
४.७.१ स्रोतगत वार्षिक आम्दानीको तुलना (Comparison of Sourcewise Annual Income) ५७
४.८ श्रमिकको आर्थिक अवस्था (Economic Situation of Labour) ५९
४.८.१ श्रमिकको वार्षिक आम्दानी (Annual Income of the Labours) ५९
४.८.२ श्रमिकको वार्षिक खर्च (Annual Expenditure of the Labours) ६०

४.८.३ श्रमिकको वार्षिक वचत (Annual Saving of the Labours) ६२
४.९ शैक्षिक अवस्था (Education Status) ६३
४.९.१ छनोटमा परेका किसानहरूको शैक्षिक अवस्था (Educational Status of Sample Farmers) ६३
४.९.२ छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारीको शैक्षिक अवस्था (Educational Status of sampled Industrious/Businessman) ६६
४.९.३ परियोजनामा कार्यरत श्रमिकको शैक्षिक अवस्था (Educational Status of Project Workers Labours) ६९
४.१० लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाको आर्थिक प्रभाव (Economic Impact of the Labdheekhola Micro Hydropower Project) ७१
४.१०.१ किसान र व्यापारीको शैक्षिक प्रभाव (Education Impact of Farmers and Business) ७२
४.१०.२ श्रमिकको शैक्षिक प्रभाव (Educational Impact of Labours) ७४
४.११ परियोजनामा देखापरेका समस्याहरू (Problems of the Project) ७५
४.१२ सारांश (Summary) ७६

अध्याय : पाँच (CHAPTER–FIVE) ७९–८३

५. निष्कर्ष र सुझावहरू (Conclusion and Recommendations) ७९
५.१ निष्कर्ष (Conclusion) ७९
५.२ सुझावहरू (Recommendations) ८१
५.२.१ नीति सम्बन्धी सुझाव (Policy Related Recommendations) ८१
५.२.२ प्रयोगात्मक क्षेत्रसँग सम्बन्धित सुझावहरू (Practice Related Recommendations) ८२
५.२.३ आगामी अनुसन्धान सँग सम्बन्धित सुझावहरू (Further Research Related Recommendations) ८३

सन्दर्भसामाग्री सूची (REFERENCE)

अनुसूची (APPENDIXES)

तालिका सूची (LIST OF TABLES)

तालिका १	अध्ययन क्षेत्रको नमुना घरधुरी विवरण, २०७२	२७
तालिका २	ग्वालिचौर गा.वि.स. को घरधुरी र लिङ्गको आधारमा वडागत जनसङ्ख्या विवरण	३५
तालिका ३	विद्यालय तथा क्याम्पस सङ्ख्याको विवरण	३७
तालिका ४	लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाको लगानी सम्बन्धी विवरण	४०
तालिका ५	लब्धीखोला लघु जलविद्युतको विद्युत महशुलदर सम्बन्धी विवरण	४१
तालिका ६	परियोजनाको वार्षिक आम्दानी, खर्च र नाफा सम्बन्धी विवरण	४२
तालिका ७	लब्धीखोला लघु जलविद्युत परियोजनाको स्थापना हुनुभन्दा पहिले र पछिको गैरकृषि क्षेत्रका व्यापार व्यवसायहरूको विवरण	४४
तालिका ८	नमुना छनोटमा परेका किसान र व्यापारीका घरपरिवारको उमेर समूह, २०७२	४५
तालिका ९	परियोजनामा कार्यरत श्रमिकको घरपरिवारको उमेर समूह, २०७२	४६
तालिका १०	नमुना छनोटमा परेका किसानका आम्दानीका स्रोतहरू, २०७१	४७
तालिका ११	नमुना छनोटमा परेका किसानको तहगत वार्षिक आम्दानी विवरण, २०७१	४८
तालिका १२	नमुना छनोटमा परेका किसानको क्षेत्रगत वार्षिक खर्च, विवरण, २०७१	४९
तालिका १३	नमुना छनोटमा परेका किसानको तहगत खर्च विवरण, २०७१	५०
तालिका १४	नमुना छनोटमा परेका किसानको वार्षिक बचत विवरण, २०७१	५१
तालिका १५	नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारीका आम्दानीका स्रोतहरू, २०७१	५२
तालिका १६	नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारीको तहगत वार्षिक आम्दानी विवरण, २०७१	५३
तालिका १७	नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारिको क्षेत्रगत वार्षिक खर्च विवरण, २०७१	५४
तालिका १८	नमुना छनोटमा परका उद्यमी/व्यापारीको तहगत खर्च विवरण, २०७१	५५

तालिका १९	नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारीको वार्षिक बचत विवरण, २०७१	५६
तालिका २०	किसान र व्यापारीको स्रोतगत वार्षिक आम्दानीको तुलना विवरण, २०७१	५८
तालिका २१	श्रमिकका घरपरिवारको स्रोतगत वार्षिक आम्दानी, २०७१	५९
तालिका २२	श्रमिकको तहगत वार्षिक आम्दानी विवरण, २०७१	६०
तालिका २३	श्रमिकको क्षेत्रगत वार्षिक खर्च विवरण, २०७१	६१
तालिका २४	श्रमिकको तहगत वार्षिक खर्च विवरण, २०७१	६२
तालिका २५	श्रमिकको वार्षिक बचत विवरण, २०७१	६२
तालिका २६	नमुना छनोटमा परेका किसानका घरपरिवारको शैक्षिक अवस्था, २०७२	६४
तालिका २७	नमुना छनोटमा परेका किसानको घरपरिवारको तहगत शैक्षिक अवस्था विवरण, २०७१	६५
तालिका २८	नमुना छनोटमा परेका घरमुली किसानहरूको शैक्षिक अवस्था, २०७२	६६
तालिका २९	नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारीका घरपरिवारको शैक्षिक अवस्था, २०७२	६७
तालिका ३०	नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापारीका घरपरिवारको तहगत शैक्षिक अवस्था, २०७२	६७
तालिका ३१	नमुना छनोटमा परेका उद्यमी/व्यापरीको घरमुलीको शैक्षिक अवस्था, २०७२	६८
तालिका ३२	श्रमिकका घरपरिवारको शैक्षिक अवस्था, २०७२	६९
तालिका ३३	श्रमिकका घरपरिवारको तहगत शैक्षिक अवस्था, २०७२	७०
तालिका ३४	परियोजनामा कार्यरत श्रमिकको घरमुलीको शैक्षिक अवस्था, २०७२	७१
तालिका ३५	परियोजनाको आर्थिक प्रभाव	७२
तालिका ३६	नमुना छनोटमा परेका किसान र व्यापारीको तहगत वार्षिक आम्दानी, २०७२	७३
तालिका ३७	श्रमिकको तहगत वार्षिक आम्दानी, २०७१	७४

चित्र सूची (LIST OF FIGURES)

चित्र १	किसानको वार्षिक बचत विवरण, २०७१	५१
चित्र २	उद्यमी/व्यापारीको वार्षिक बचत विवरण, २०७१	५७
चित्र ३	श्रमिकको वार्षिक बचत विवरण, २०७१	६३

छोटो शब्दको अर्थ (LIST OF ABBREVIATION)

गा.वि.स.	:	गाउँ विकास समिति
जि.वि.स.	:	जिल्ला विकास समिति
वि.सं.	:	विक्रम सम्वत्
आ.व.	:	आर्थिक वर्ष
नं.	:	नम्बर
रु	:	रुपैया
क्र.सं.	:	क्रम सङ्ख्या
मि.	:	मिटर
कि.मि.	:	किलो मिटर
मे.वा	:	मेगा वाट
ने.वि.का.	:	नेपाल विद्युत प्राधिकरण
प्रा.वि.	:	प्राथमिक विद्यालय
नि.मा.वि.	:	निम्न माध्यमिक विद्यालय
मा.वि.	:	माध्यमिक विद्यालय
उ.मा.वि.	:	उच्च माध्यमिक विद्यालय
त्रि.वि.	:	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
I.M.E.	:	International Money Express
VDC	:	Village Development Committe
NTC	:	Nepal Electricity Authority
SLC	:	School Leaving Certificate